

EESTLASTE EESNIMED 1900. AASTAL

ANNIKA HUSSAR

Annotatsioon. Artikkel avab lähemalt Emakeele Seltsi 2009. aasta Veski päeva konverentsil tutvustatud ja varem põgusalt viidatud uurimuse tulemusi 1900. aasta eesnimikasutuse kohta praegusel Eesti alal (Hussar 2012: 35–37). XIX sajandi teisel poolel hakkas eestlaste eesnimistu teadaolevalt muutuma (nt Roos 1962; Rajandi, Tarand 1976; Hussar 2010, 2012). XIX ja XX sajandi piirimaal on huvitav vahekokkuvõtte punkt, mis annab infot, kuidas ja kui ulatuslikult on nimed uute nimede vastu vahetunud; kus on enam kasutatud traditsioonilisi laennimesid ja kus on uuenduslikud eestipärased nimed varem kasutusse tulnud; missugune valik on tehtud võõrapäraste nimede hulgast; kas eelistused on sarnased või piirkonniti erinevad; kui ulatuslikud on erinevused linna- ja maakoguduste vahel; missuguseks oli selleks ajaks kujunenud just XIX sajandil laiemalt levima hakanud uus joon nimikasutuses – kahe ja enama nime kasutus jne. Seda ajajärku on üsna vähe uuritud nii sünniregistrite kui ka tegeliku, igapäevase nimikasutuse koha pealt. Eduard Roosilt (1962) on artikkel eesnimede kohta XIX ja XX sajandi vahetusel, Hildegard Mustalt (1964) ülevaade nimikasutusest XX sajandi alguses, XIX sajandi lõpu materjali hõlmavad Annika Hussari artiklid (2009, 2010, 2012). Nimede osakaalu on XX sajandi eelsest ajast uurinud nt Henn Saari (1990), Heldur Palli (1959), Lemming Rootsmäe (1969).

Võtmesõnad: onomastika, antroponüümid, eesnimed, kaksiknimed

1. Materjal

1.1. Nimede kirjutamine

Andmed on kogutud 2003. aastal Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonna arhiivis leidunud sünnimeetrikatest 1900. aasta kohta. Kaasatud on kõik eesti luteri kogudused, kusjuures kõrvale on jäetud luteri koguduste saksa pihtkonnad, isegi kui nende sünnimeetrikates on kajastatud ilmselgelt eesti päritolu isikuid. Kuivõrd õigeusu traditsioonil on olnud nimede panekul teistsugused tavad ning ettekirjutusi rohkem, on ka õigeusu koguduste sünnimeetrikad kõrvale jäänud.

Nagu varem nimetatud, on selle aja sünnimeetrikatega üsna keeruline töötada (vt ka Hussar 2012: 39). 1892. aastal jõudis venestamine sünnidokumentidesse ning varasemate saksakeelsete raamatute asemel tulid kasutusele venekeelsed kirikuraamatud ja koguduste raamatud vahetusid. Mitmes koguduses on samal ajal jätkatud saksakeelsete raamatute pidamist, need on ilmselt osalt jäänud mustandiraamatuteks ja neid on täidetud täissaamiseni. Need mustandiraamatud või muul põhjusel peetud saksakeelsed raamatud on olnud suureks abiks nimede väljakirjutamisel. Vene keele kasutamine on nimesid tublisti moonutanud; lisaks on kirjanijatel olnud oma põhimõtted nimede kirjutamisel ning seepärast on nimedest arusaamisega teinekord üpris suuri raskusi. See tähendab, et nimekasutuse üldsuundumusi on võimalik teada saada, ent mõned nüansid võivad materjali analüüsis siiski kaotsi minna.

Tolleaegsed venekeelsed sünnimeetrikad saab jagada kolmeks.

Osa kirjutajaid on valinud sellise lahenduse, et ehkki muu tekst on venekeelne, on laste eesnimed kirjutatud ladina tähtedega või on nimed esitatud paralleelselt nii ladina kui ka vene tähtedega, üks neist variantidest sulgudes (nt ka Hussar 2012: 39). Peale ristitute nimede on ladina tähtedega lisatud mõnikord ka perekonnanimi ja/või isanimi moonutamata kujul. Küllap on seda tehtud praktilistel põhjustel, et nimed eri raamatutes ühtmoodi kirjas oleks ning neid saaks omavahel kokku viia. Sellises raamatus võib olla järjestikku registreeritud kolm tüdrukut, kellel on kõigil nimi *Мария*, sulgudes on aga ühel märgitud *Marie*, teisel *Mari* ja kolmandal *Marin* (Hussar 2012: 39).

Teine variant on puhtvenekeelsed raamatud, kus ka nimed on kirillitsas. Neiski on erinevusi. Osa kirjutajaid on üritanud nimedel vahet teha: eespool toodud näite põhjal on *Марие*, *Мару* ja *Марун* võimalikult täpselt kirja pandud.

Kolmas variant on puhtvenekeelsed raamatud, milles nimed on variante arvesse võtmata ühtlustatult kirja pandud: nt *Maried* ja *Marid* on kõik *Мария*'d. See teeb võimatuks uurida seda, kuidas kasutati naisnimede *e-* ja *a-lõpulis* variante või kas ristimisel sai laps varasema laenulise nimekuju või moodsa aja võõrapärase variandi. Mõnikord saab kinnitust tegelike kavatsuste kohta ametnike hiljem (nt nimede eestistamisel) tehtud märkustest, kus nimi on kirjas selle tegeliku kasutuse järgi. Päris uute nimede kasutuseletuleku uurimist see siiski ei takista: *Эйльме*'s on võimalik ära tunda *Õilmet*, *Залме*'s *Salmet*, *Гуго(н)* on *Hugo*, *Гельми*

on *Helmi* ja *Гильда Hilda*. Selliseid puhtvenekeelseid kogudusi, kus nimed on ühetaoliseks ühtlustatud, on siiski vaid üksikuid. Suurem osa kirjutajatest kasutab eri nimevariante ning see võimaldab saada nimeelistustest ülevaadet.

Kõige paremini sobivad uurimistööks saksakeelsed (mustandi)raamatud, mille puhul võib probleeme tekitada kirjutaja käekiri, ent nimed on siiski arusaadavad.

Säärane üleminekuage ei olnud kindlasti kerge ka sündide kirjapanijatele, mis paneb küsima, kas neil oma töös ka midagi abiaks oli. Mõnegi koguduse sünnimeetrika vahel on säilinud A3-formaadis üheleheküljeline saksakeelne juhend nimede kirjutamiseks vene keeles (vt Regeln). Sellel väljaandmise aastat kirjas ei ole. Juhend on digiteeritud ja näha mõne sünnimeetrikaga koos Rahvusarhiivi Saaga lehel, nt Viru-Jaagupi 1900. aasta sünnimeetrika esilehel on see olemas. Samalaadseid juhiseid annab paljude Vene impeeriumis kõneldud väikekeelte nimede kohta konsistoriumi raamatuke „Ministeriell bestätigte Vorschriften des Evangelisch-lutherischen General-Konsistoriums betreffend die Führung der Kirchenbücher (метрические книги) in russischer Sprache“ (1899). Soome, rootsi, läti, saksa jt keeltes nimede kõrval on esindatud ka eesti nimed. Iga peatüki alguses on esitatud üldised reeglid, selle järel mehe- ja siis naisenimede loendid ning kuidas neid nimesid kirillitsas kirjutada. Ladina tähestikus nimed järgivad selles väljaandes uut kirjaviisi ja on kirjas häälduspäraselt, nt *Aado*, *Aadu*, *Kaarel*, *Kaarle*, *Kaarli* ja ka selline hääldustäpsus kui *Eduart*. Kirillitsas vastetest on osa hääldustäpsemad, teised juhatavad tagasi ühise algnime juurde. Näiteks naisenimede *Edu*, *Eedu*, *Eeduga*, *Hedi*, *Hedo*, *Hedu* vasteteks on märgitud *Хедвига*, *Ядвига*, aga *Hebo* vasteks on kirjas *Хебо* ja *Hebu* vasteks *Хебу*. Ilmselt ei ole viimastele nimedele nii selget ühist algnime leitud.

Kõnealuse raamatu juhised on kohati üsna lihtsustatud ja tekitasid küsimusi ka selle ilmumise järel. 1901. aastal arvustab sealseid reegleid Juhan Luiga: „Üksinda eesti nimestikus tulevad sääl nimede kokkutõmbamise kriipsud ette, terve nimestiku kohta enam kui 70 korda, ja tihti tõmbavad nad juure rea nimesid, 5, 6, koguni 8 nime ühtekokku; pääle nende kriipsude, juhatab paljude nimede juures täht s. (s.o siehe!) teiste nimede juurde, n. näit. lk. 25 *Mall*, vt *Maala*. Viimane nimi tuleb vene keeli *Amalija* kirjutada, *Mall* siis niisama, aga kuidas siis vahet teha, kui ühel õel nimi *Maali*, teisel *Mall*?“ Huvitav on see, et juhised on eesti nimede

suhtes teiste keeltega võrrelduna jäigad ning eesti keeles erisugused nimed sulavad vene keeles kokku üheksainsaks variandiks, ehkki teistes keeltes on mitut varianti võimalikuks peetud. Kui levinud juhendiraamat oli, ei ole teada, kirjapanekute järgi on sellest abi olnud – seda on näha neist raamatuist, kus nimed on paralleelselt esitatud.

Suurema osa koguduste puhul on siiski tänu saksakeelsetele paralleelraamatutele või siis seetõttu, et nimesid on märgitud nii vene kui ka saksa moodi, võimalik ladinatähelist kasutust jälgida. Kuivõrd tollel ajal on nimede kirjapanek küllalt palju olenenud kirjapanija maitsest ja arusaamadest, siis on siinses töös püütud koos vaadata sama nime lähedasi variante, nt *Elfriede* ~ *Elfride* ~ *Elfriide* või *a-* ja *e-lõpulised* variandid, nagu *Marie* ~ *Maria*, *Helene* ~ *Helena*. Vanas kirjaviisis, eeskätt varasemat nimekasutust esindavad (laen)nimed, nagu nt *Jula*, *Rudo*, *Lena*, on esitatud tänapäevases kirjaviisis. Eri nimesidena on aga käsitletud juhtumeid, nagu *Marie/a* – *Mari*, *Helene/a* – *Leena*.

1.2. Nimede ja laste arv

Laste koguarv on siinses uurimuses 22 738, sh 11 297 tüdrukut ja 11 441 poissi. Kaasatud on Eestimaa ja Liivimaa kubermangu ning Narva linna luteri koguduste materjal, uurimuses käsitletud kogudusi on kokku 124.

Andmeid on analüüsitud eeskätt toonaste maakondade kaupa, omaette vaatluse all on Hiiumaa kui võrdlemisi eraldatud piirkond. Lisaks on linna- ja maakoguduste võimalike erinevuste väljatoomiseks omaette vaadeldud kahe linna, Tallinna ja Tartu materjali. Et saada ettekujutust tööstuse arengu mõjust selle kaudu, et olid tekkinud suured keskused, kuhu tuli inimesi teistest piirkondadest, on tänapäeva Eesti alalt vaatluse all ka suur, ulatusliku eesti kogukonnaga tööstuskeskus Narva.

Lastele on kokku pandud 774 nime, sh 425 naisenime ja 349 mehenime. (Siin ja edaspidi on silmas peetud ainult ristimisel esimesele kohale seatud nimesid ehk esinimesid, mitmiknimede teisi nimesid vaadeldud ei ole.)

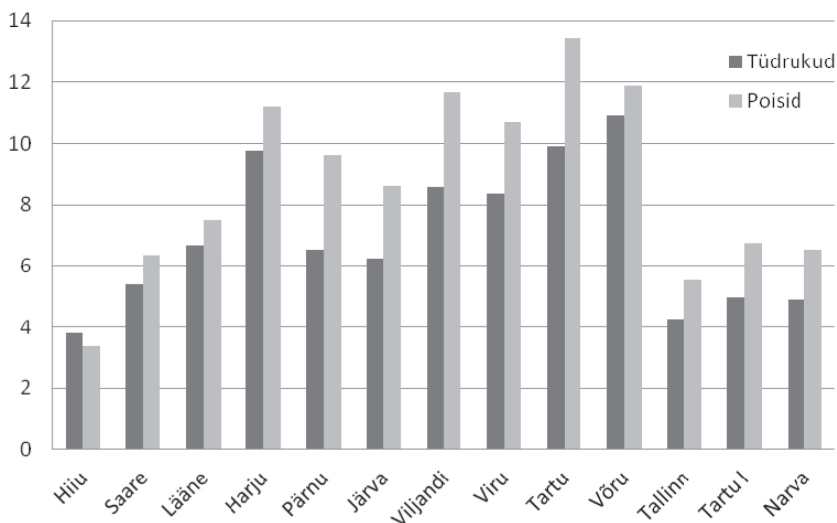
Lemming Rootsmäe (1969: 623) ütleb Võnnu kihelkonna XVIII sajandi nimekasutuse kohta, et kogu sajandi jooksul kasutati kokku 122 mehenime ja 94 naisenime. Ka Edgar Rajandi andmed kõnelevad sellest, et naisenimesid oli XVIII sajandil vähem kasutusel kui mehenimesid (Rajandi 1963: 177). Sama iseloomustab nt naabermaa Soome eesnime-

kasutust (Kiviniemi 1982: 175–176). Ka XIX sajandi alguse Eesti- ja Liivimaal oli rohkem kasutuses mehenimesid kui naisenimesid (Hussar 2012: 40).

Muutus toimus XIX sajandi teisel poolel koos uute nimede kasutusele-tulekuga: uued naisenimed võeti kiiremini ja kergemini tarvitusse, meestel püsisid kauem traditsioonilised nimed ning säilisid kauem ka seosed ristivanemate nimedega (Hussar 2009).

Sellessamas Rootsmäe vaadeldud Võnnu koguduses pandi ainuüksi 1900. aastal 59 mehenime (215 last) ja 58 naisenime (197 last), lisaks on umbes kolmandikul poistest ja kahel kolmandikul tüdrukutest kaks nime, mis võimaldas veelgi rohkem nimekombinatsioone.

Kinnitust leidis, et 1900. aastaks oli kõikjal kasutusel rohkem naise-nimesid kui mehenimesid (erandlikult on õige väike vahe mehenimede kasuks Hiiumaal, aga see võib tuleneda pigem vähemast sündide arvust). Linnades on nii tüdrukutele kui ka poistele pandud erinevaid nimesid roh-kem, seda näitab nimekandjate väiksem arv ühe nime kohta (vt joonis 1).

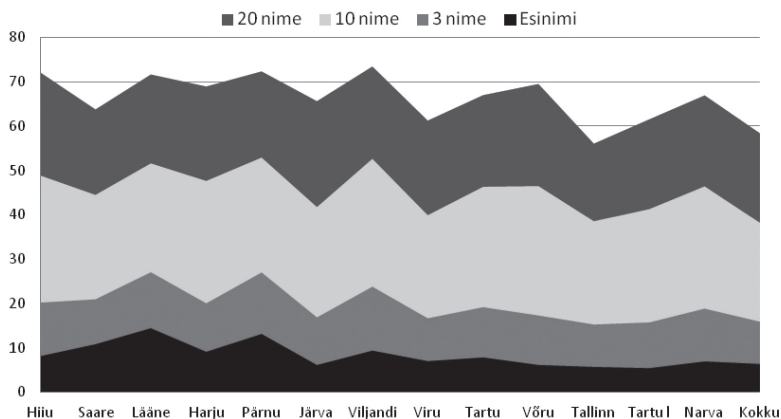
Joonis 1¹. Nimekandjate arv ühe nime kohta 1900. aastal

¹ Joonisel: Tartu l – Tartu linn.

2. Eelisinimed

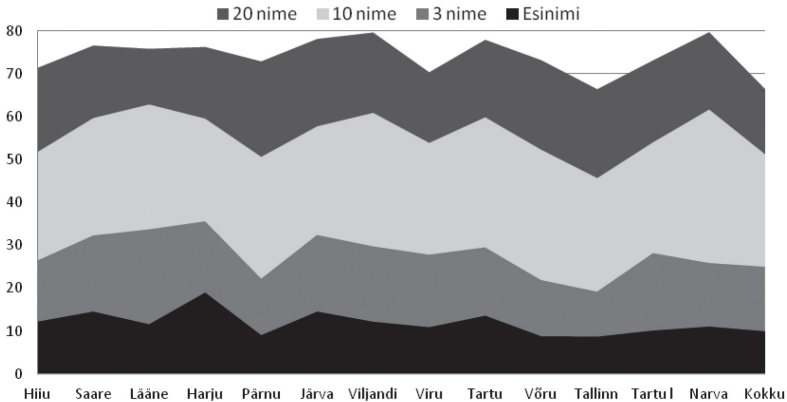
2.1. Eelisinimede osakaal

Populaarsemate nimede osakaal oli ka 1900. aastal veel üsna suur – 20 nimest piisas vaadeldud maakondade ja linnade kahele kolmandikule tüdrukutest (linnades küll veidi vähemale) ning isegi kolmveerandile poistest (vt joonised 2 ja 3). Võrdluseks: Kolga-Jaanis piisas 1835. aastal viiest populaarsemast nimest, et nime saaks kaks kolmandikku tüdrukutest ja poistest ning veel 1850. aastal üle poole tüdrukutest ja kaks kolmandikku poistest (Hussar 2010: 198).

Joonis 2. Tüdrukute eelisinimede osakaal 1900. aastal pandud nimede hulgas

1900. aastal piisas 10-st tavalisemast nimest, et nime saaks olenevalt piirkonnast 40–50% tüdrukutest, poistel kattis 10 nimevajadusest, mis teeb kõigi koguduste peale kokku 38,1% tüdrukute ja 51,3% poiste nimevajadusest. Eesti nimekasutust saab sageli Soome omaga võrrelda, kuna paljud muutused on eriti XIX–XX sajandi vahetusel olnud samalaadsed. Kümne esinime puhul ilmneb, et need katsid soomlaste nimevajadusest palju väiksema osa, umbes kolmandiku nii tüdrukutel kui ka poistel (Kiviniemi 2006: 24–25). Soome nimekasutus moderniseerus varem – oli Eestile eeskujukski – ning see võib osutada, et soomlaste nimevara on uuenenud ning koos sellega on vähenenud tähtsamate nimede ülekaal, Eesti on aga mõne sammu jagu veel muutustega maas.

Joonis 3. Poiste eelisinimedede osakaal 1900. aastal pandud nimede hulgas

Eesti võrdluses võib lisada, et 30 aastat hiljem, 1930. aastal oli populaarsemate nimede osa veelgi vähenenud. 10 eelisinime seast sai nime ligikaudu 20% tüdrukutest ja 24% poistest (Hussar 1998: 44). Kõige vähem katsid 1900. aastal eelisinimed nimevajadusest Tallinnas ja Tartus.

Kõige ülekaalukama kasutusega esinimi oli 1900. aastal naisenimedest *Marie/a* Läänemaal (14,4% nimeandmisjuhtudest) ja mehenimedest *Johannes* Harjumaal (18,9%). Esinimedest kõige väiksema osakaaluga oli naisenimedest *Hilda* Tartus (5,4%) ja mehenimedest *Johannes* Tallinnas (8,7%), maakoguduste naisenimedest *Marie/a* Järvamaal (6,1%) ning mehenimedest *August* Võrumaal (8,8%).

2.2. Üldine nimepilt

1900. aasta eesnimistu on üsna eripalgeline, eriti kui nimesid kogu ala ulatuses vaadata.

Esiteks leidub selles vanu, juba keskajal laenatud nimesid. Nende osakaal on küll XIX sajandi algupoolega võrreldes oluliselt vähenenud, ent *Marid*, *Reedad*, *Inglid*, *Tõnised*, *Märdid*, *Jaaniid* ja *Jürid* on ikka veel esindatud.

Teiseks on laialdaselt kasutusel võõrapärased nimed. Need saab kasutuseletuleku põhjal jagada kolme rühma.

Nagu varem näidatud (Hussar 2012: 36), tulid esmalt kasutusele juba tarvituses olnud laennimede võõrapärased vasted. *Jaani* asemel hakati

kasutama *Johannest*, *Priidiku* asemel *Friedrichit*, *Liisa* või *Liisu* asemel pandi tüdrukule nimeks *Elisabeth*, *Leena* asemel *Helene* jne.

Nende kõrval muutusid vastuvõetavaks ja ilmusid järk-järgult kasutusse täiesti uued, eestlaste seas seni tundmata nimed, nagu nt *Rosalie*, *Emma*, *Alma*, *Olga*, *Ellen*, *Erika*; *Feliks*, *Rudolf*, *Erich*, *Viktor*.

Kolmanda rühma moodustavad eestipärased nimed, mida eeskätt kalendrites esitati ning mida „Kalevipojas“ jt kirjandusteostes leidis ja millest esimesed juba ka laiemat huvi pakkusid.

2.3. Populaarsemad nimed piirkonniti

Esmalt olgu esitatud piirkondade populaarsemad nimed (vt tabelid 1 ja 2).

Nagu varem osutatust (Hussar 2012: 37) ja juba nimetatud iseärasuste põhjal selguma on hakanud, tuleb ka esikümne nimesid lähemalt uurides esile, et praeguse Eesti ala saab toonase eesnimetasutuse poolt jagada mõttelise piiriga kaheks: läänepoolseks alalhoidliku ja idapoolseks uuen- duslikuma nimekasutusega alaks. Põhja poolt lõuna poole liikudes võib piiri tõmmata Harjumaa ja Virumaa vahele ning Järvamaad ja Viljandimaad

Tabel 1. Populaarsemad naisenimed 1900. aastal piirkonniti

Jrk	Hiiumaa	Saaremaa	Läänemaa	Harjumaa	Pärnumaa	Järvamaa	
1.	Marie	Marie	Marie	Marie	Marie	Marie	
2.	Anna	Ida	Liisa	Annette	Anna	Marta	
3.	Liisa	Liisa	Anna	Alide	Hilda	Alma	
4.	Alide	Miina	Elvine	Elvine	Ida	Alide	
5.	Helene	Juuli	Alide	Hilda	Alma	Hilda	
6.	Adele	Eliise	Ann	Anna	Ella	Elfriede	
7.	Elvine	Alvine	Mari	Helene	Liisa	Helene	
8.	Hilda	Juulie	Annette	Pauline	Alide	Johanna	
9.	Marta	Liina	Marta	Marta	Agnes	Adele	
10.	Pauline Salme	Alma Sofie	Leena	Liisa	Helmi Johanna Juuli	Juuli	

pidada vahealaks, kus leidub nii uuemaid kui ka varasemaid hoiakuid (varasem tava eriti mehenimede puhul).

Laennimed. Ka laennimede puhul kujunes välja lääne–ida jaotus (v.a linnad). Joonisel 4 on laennimede kasutuse andmed järjestatud tüdrukute laennimede osakaalu suurenemise alusel. Selgelt on näha, et poistele pandi laennimesid rohkem kui tüdrukutele (v.a saartel), mis viitab taas sellele, et tüdrukute nimedes on uus mood varem näha. Pärnumaal ja Viljandimaal on erinevused naise- ja mehenimede tarvituses eriti kontrastsed: poistest sai laennime üle kolmandiku, tüdrukutest ligikaudu 15%. Teiseks eristuvad linnad – Tallinn, Narva, Tartu –, kus traditsioonilisi laennimesid pandi vähem kui mujal. See kinnitab varem oletatud, et ehkki ristivanemate osatähtsus oli XIX sajandi lõpuks nagunii oluliselt vähenenud, nõrgenesid linna rännates sidemed perekonnaringi ja kodukandiga – kust lastele tavaliselt ristivanemad leiti – ning linnas leiti nii uued nimed kui ka varasemast erineval viisil ristivanemad (Hussar 2009: 525). Näiteks kõigi koguduste populaarseimat naiste laennime *Liisa*, mis on 13. kohal ja mis on kogu Läänemaal üks tavalisemaid naisenimesid üldse, ei pandud Tallinnas 1900. aastal kordagi. Samuti on Läänemaal populaarne *Mari* mujal nii loomulikult *Marie* vastu vahetunud, et esineb lisaks veel ainult

	Viljandi- maa	Viru- maa	Tartu- maa	Võru- maa	Tallinn	Tartu	Narva	Kokku
	Marie	Alide	Alide	Ella	Elfriede	Hilda	Marie	Marie
	Anna	Helene	Salme	Alide	Hilda	Alide	Alide	Alide
	Ella	Hilda	Alma	Alma	Alide	Elfriede	Ida	Hilda
	Liisa	Marie	Ida	Emilie	Helene	Marta	Helene	Anna
	Alma	Alma	Ella	Anna	Marta	Linda	Adele	Alma
	Alide	Olga	Hilda	Emma	Alma	Salme	Elfriede	Ida
	Ida	Annette	Emilie	Hilda	Amanda	Alma	Alma	Helene
	Johanna	Ida	Adele	Olga	Marie	Emilie	Hilda	Ella
	Hilda	Amanda	Linda	Ida	Johanna	Marie	Anna	Salme
	Linda	Elfriede	Anna	Alvine	Olga	Ida	Linda	Marta

Tabel 2. Populaarsemad mehenimed 1900. aastal piirkonniti

Jrk	Hiiumaa	Saaremaa	Läänemaa	Harjumaa	Pärnumaa	Järvamaa
1.	Johannes	Aleksander	August	Johannes	Jaan	Johannes
2.	Eduard	August	Jaan	August	August	August
3.	Aleksander	Eduard	Johannes	Aleksander	Karl	Aleksander
4.	August	Oskar	Aleksander	Eduard	Johannes	Rudolf
5.	Rudolf	Johannes	Mihkel	Rudolf	Aleksander	Karl
6.	Evald	Mihkel	Karl	Jaan	Juhan	Eduard
7.	Villem	Peeter	Eduard	Julius	Peeter	Voldemar
8.	Oskar	Karl	Jüri	Hans	Eduard	Arnold
9.	Anton	Jakob	Anton	Jüri	Martin	Gustav
10.	Hermann Peeter Teodor	Aado Jaen Juhan Julius Jüri	Hans	Voldemar	Hendrik	Oskar Otto

saartel, mõne korra Pärnu- ja Viljandimaal ning üks kord nii Võrumaal kui ka Tartus. Läänemaal on esikümnes nii varasema kasutuse *Mari* kui ka uue aja *Marie*, samas on üheskoos nii *Ann* kui ka *Anna*. Mehenimede seas tuleb selliseid vana-uue paare esikümnes ette rohkemates piirkondades, nt *Johannese* kõrval esinevad *Jaan (Jaen)*, *Juhan* ja *Hans*.

Varem oma piirkonnale iseloomulikke nimesid tuleb esile õige harva: naisenimedest *Aet* Hiiumaal (1 kord), *Els* Pärnu- ja Viljandimaal (kumbaski 1), *Epp* Viljandimaal (1), *Katre* ja *Katri* Võrumaal (kumbagi 1), Saaremaal veel *Ingel* (2), *Ruudu* (2), *Triin* (7), *Viia* ja *Viiu* (vastavalt 6 ja 4); mehenimedest *Ernits* Virumaal (2), *Justin* Võrumaal (1), *Magnus* Hiiumaal ja Harjumaal (vastavalt 3 ja 2), *Matt* Viljandimaal (1), *Märt* Pärnu- ja Viljandimaal (vastavalt 10 ja 3), *Reinut* Läänemaal (2), *Tiidrik* Virumaal (2), Saaremaal veel *Jaen* (7), *Laas* (4), *Reedik* (1), *Riidu* (3), *Vassil* (4).

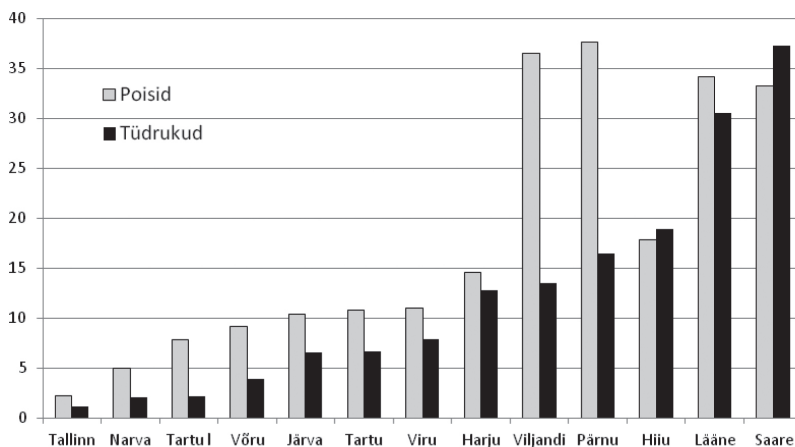
Sagedamini esinenud laennimede hulgas on nt *Liisa*, *Ann*, *Mari*, *Leena*, *Miina*, *Liina*. Poisid said kõige sagedamini nimeks *Jaan*, mis on laennimedest ka ainsana üle Eesti esikümnes, peale selle veel nt *Jüri*, *Peeter*, *Mihkel*, *Kaarel*, *Juhan*.

Viljandimaa	Virumaa	Tartumaa	Võrumaa	Tallinn	Tartu	Narva	Kokku
August	Johannes	August	August	Johannes	Karl	Johannes	August
Jaan	August	Johannes	Eduard	Aleksander	August	August	Johannes
Hans	Aleksander	Karl	Alfred	Karl	Johannes	Voldemar	Aleksander
Johannes	Eduard	Eduard	Oskar	Voldemar	Eduard	Eduard	Eduard
Juhan	Karl	Aleksander	Karl	Alfred	Aleksander	Aleksander	Karl
Eduard	Voldemar	Jaan	Rudolf	Arnold	Rudolf	Richard	Jaan
Karl	Rudolf	Oskar	Paul	August	Artur	Rudolf	Rudolf
Aleksander	Arnold	Rudolf	Jaan	Richard	Voldemar	Albert	Oskar
Jüri	Heinrich	Voldemar	Osvald	Eduard	Alfred	Oskar	Voldemar
Martin	Karla	Arnold Elmar	Richard	Oskar	Ernst Oskar	Adolf Robert	Arnold

Võõrapärased nimed. Kui tolelaegset nimekasutust lühidalt iseloomustada, siis võib selle kohta öelda „võõrapärased“ – eesnimistust on kadumas eesti keelde mugandunud ja pikalt tarvituses olnud laennimed ning pisut on märke uuest, eestipäraste nimede moest, ent valdavalt saavad lapsed võõrapärase nime.

Kui tabelites 1 ja 2 esitatud esikümnet järgmise kümne võrra pikendada, leiaks sealt kogu Eesti kohta naisenimed *Emilie, Elfriede, Liisa, Linda, Johanna, Pauline, Adele, Olga, Annette, Julie* ja mehenimed *Alfred, Richard, Paul, Artur, Julius, Hans, Heinrich, Jüri, Juhan, Peeter*.

Ehkki esmapilgul tunduvad võõrapärased nimed eri maakondades üsna ühedsamad olevat, siis lähemalt uurides see nõnda pole. Kõige populaarsem naisenimi *Marie* puudub esikümnest Tartumaal (on 12. kohal) ja Võrumaal (15.). Seega saab öelda, et laennimede asemel nende rahvusvaheliste vastete kasutamise etapp on kas läbitud või pole seda olnudki. Nt Palamusel pole kogu XIX sajandi jooksul *Marie* olnud esinimi; see nimi oli moes 1860.–1870. aastatel, kuid jõudis ka siis vaid eelismimede seas 3. kohale (vt ka Hussar 2012: 49). *Marie* on esinimi kõigis läänepoolsetes

Joonis 4. Laennimede osakaal 1900. aastal pandud nimede hulgas piirkonniti

maakondades, samuti vahealadel Järva- ja Viljandimaal ning Narvas. *Mariet* võib pidada eelmise nimepanekutava *Mari* asendusnimeks. Sama- laadsed asendusnimed *Anna*, *Annette*, *Helene* on piirkonniti erinevalt esindatud. Järgmine populaarne nimi *Alide* on juba uuema nimemoe esin- daja, mis ilmus eestlaste kasutusse 1900. aastale eelnenud paari kümnendi jooksul. *Alide* puudub esikümnest Saaremaal ning laiemalt vaadates on see läänepoolsetel aladel pingereas tagapool, idapoolsetel eespool, sh esikohal Virumaal ja Tartumaal. Samuti uue nimena pruuki tulnud *Hilda* puudub Saaremaal ja Läänemaal, kuid on esinimi Tartus. Ka muude uuemate esikümne nimede *Alma*, *Ida*, *Ella*, *Marta* puhul võib märgata kasutuses ebaühtlust. Siiski võib täheldada, et nende seast suhteliselt uuemad – *Alma* ja *Ella* – on pingereas eespool idapoolsetes maakondades ning kõigis linnades. Mõlemad on esikolmikus Võrumaal, kusjuures *Ella* on esinimi. Märkida tuleks veel, et Tallinna esinimi *Elfriede* on olemas ka teiste linnade ja Virumaa esikümnes, kuid esineb lääne pool vaid üksikuid kordi ning puudub koguarvestuses esikümnest (on 12.).

Meeste esinimede *Augusti* ja *Johannese* kasutus on kõikjal üsna üht- lane, vaheldumisi on need nimed igal pool enamjaolt esiviisikus (*Johannes* puudub esikümnest Võrumaal). Koguarvult pole *Augusteid* *Johannestest* oluliselt rohkem. Üsna ühtlaselt esineb ka sama laadi asendusnimi *Karl*. Uuemad nimed kogu ala esikümnes on *Rudolf*, *Oskar*, *Arnold*. On üsna ootuspärane, et neid ja teisi uuemaid laene esineb sagedamini idapoolsetes

piirkondades, mõtteline ala hõlmab uute nimede kasutajana Järvamaa, ent mitte Viljandimaad. Lääne pool tulevad peale nimetatute tipus esile veel *Anton* ja *Evald*, ida pool leidub uuenduslikke nimesid rikkalikumalt, nt *Albert*, *Alfred*, *Ernst*, *Richard*, *Elmar*, *Robert*. Kõige uuemate nimedega linnade kõrval tõusevad esile Tartumaa ja Võrumaa. Muutused meeste eelisnimedes on sedavõrd värsked, et 1900. aasta uuemad võõrapäraseid nimed on ülekaalus veel ka 1920. aastal. Edgar Rajandi ja Helmut Tarand (1971: 213) nimetavad sellest ajast Tallinna mehenimede esikümnes nt *Arnoldit* ja *Elmarit* (nende kõrval endiselt ka *Johannest*). Naisenimede esikümnes kattuvusi 1920. aasta Tallinna esikümne nimedega ei esinenud, ülekaalu olid saanud eestipäraseid nimed ning nende kõrval veel uuemad võõrapäraseid nimed (nt *Ellen* ja *Helga*).

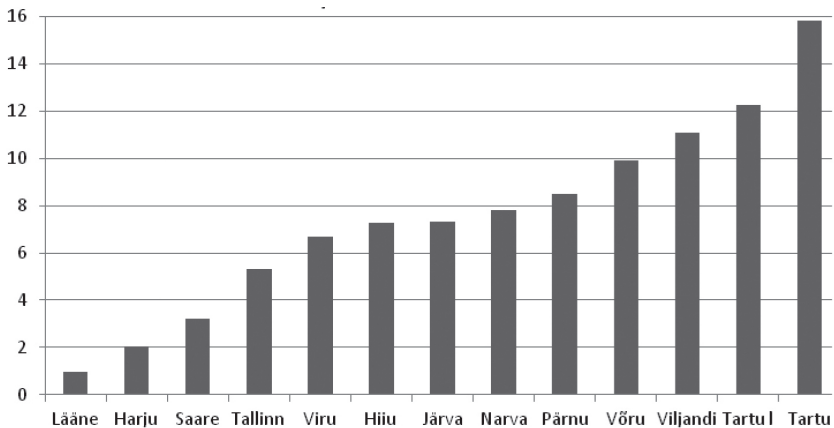
Eestipäraseid nimed. Nimevaliku muutused tulevad hästi esile uute, eestipärasust taotleivate nimede leviku uurimisel.

Eestipärasust on käsitletud erinevalt. Eduard Roos (1962: 419) arvas näiteks eestipäraseid nimede hulka ka *Hilda* ja *Ella*, kuna neid oli eestipärasena tutvustatud ning Roosi hinnangul rahva seas eestipärasena vastu võetud. *Hilda* oli Andres Saali samanimelise jutustuse tegelane (Roos 1962: 419). *Ella* puhul peaks arvesse võtma seda, et kui saksa kultuuri endiselt eesti nimedele mõju avaldanuks pidada, siis just 1890. aastatel oli *Ella* saksa eelisnimede hulgas.

Siinses töös on eestipärasena käsitletud eesti (või lähisugulaskeelte, eeskätt soome) tüvedele toetuvaid nimesid, mida eestipärasena tutvustati ja soovitati. Kirjandusteostest kui nimede levitajast ei saa siiski mööda vaadata ja *Linda* – millele mitmel moel eestilisust lisati (sama nimega ajakiri, seltsid) ning mis parasjagu saksa tavalisimate nimede hulka (mis ju meie nimekasutust mõjutasid) ei kuulunud – on „Kalevipoja“ nimena loetud eestipäraseks. Naisenimedest olid populaarsemad eestipäraseid nimed tol ajal *Salme* (9.), *Linda* (14.) ja *Helmi* (23.). Eestipäraestest naisenimedest leiab 1900. aasta kasutusest veel nt *Aina*, *Aino*, *Helma*, *Helme*, *Leida*, *Leili*, *Salmi*, *Õie*, *Õilme*, neist paljud esinevad vaid korra: *Alga*, *Eha*, *Elva*, *Endla*, *Koidu*, *Mooni*, *Pärja* Võrumaal, *Ainu*, *Heli*, *Vaike* Virumaal, *Lehta* ja *Leita* Tartumaal.

Joonisel 5 on esitatud Eesti ala eestipäraseid naisenimede osakaal kasvavas järjekorras.

Kõige vähem on eestipäraseid nimesid pandud Läänemaal, saartel ja Harjumaal; populaarsuse keskmeks on Tartumaa ja Tartu linn koos Viljandi- ja Võrumaaga.

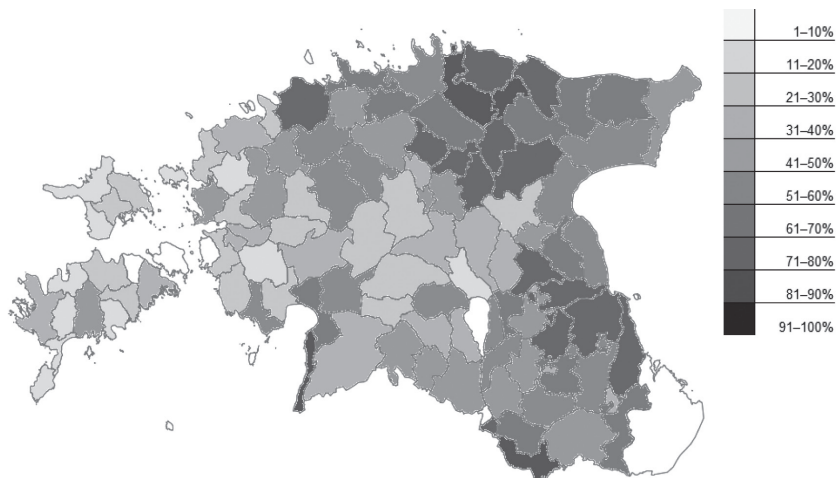

Joonis 5. Eestipäraste naisenimede osakaal 1900. aastal piirkonniti

Mehenimede seas on 1900. aastal alles esimesi üksikuid märke uuest rahvuslikust suunast. Uuritud kogudustes on kogu Eesti ala peale kirja pandud viis *Endlit*, neli *Lembitut* ning neli *Ilmarit*. Ka ülejäänud loetelu pole kuigi pikk ning uute nimede kasutus on üliharv, nt *Aari*, *Kalev*, *Olev*, *Pikker*, *Sulev*. Kõige enam esineb taolisi nimesid Võrumaal – 10 korda, mis siiski ei tee kokku protsenti (0,66%). Mehenimede esikümnesse jõudsid eestipärased nimed oluliselt hiljem, nende kõrgeaeg oli Eestis 1930. aastate keskel nimede eestistamise ajal (Hussar 1998: 49). Mainitud 1920. aastate Tallinna nimede edetabelisse olid jõudnud *Lembit* ja *Endel* (Rajandi, Tarand 1971: 213).

2.4. Kaksiknimed

Ehkki 1900. aastal tuli ette ka rohkema kui kahe nime panekut, on enamjaolt tegemist siiski kahe nime kombinatsioonidega ja seepärast on eelostatud nimetust *kaksiknimi*. Kaksiknimed levisid XIX sajandi teisel poolel kogu Eesti alal. 1900. aastaks oli kahe nime komme küllap kõikjal tuttav, ent selle levik väga ebahütlane, ulatudes tüdrukute puhul linnakogudustes üle 80%, isegi 90%-ni (maakogudustest kõige rohkem Rakveres, 82,3%) ja puududes mõnes kohas täiesti. Tüüpilise uue nimemoe nähtusena on tüdrukud kaksiknimesid rohkem saanud.

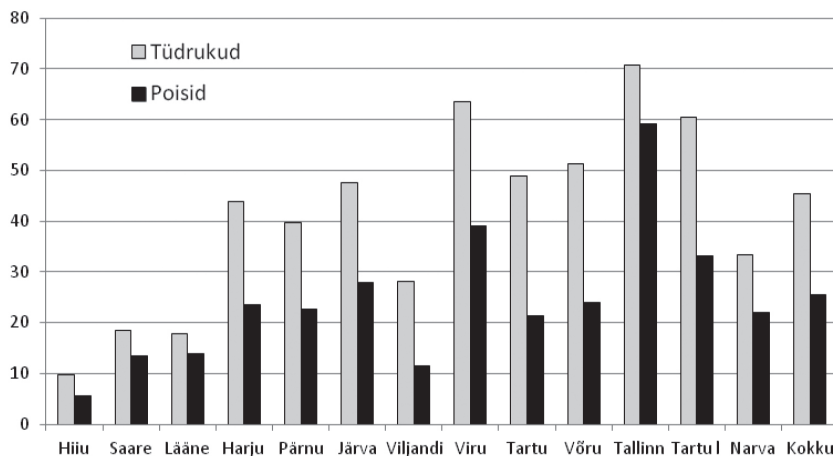

Joonis 6. Tüdrukute kaksiknimede sagedus 1900. aastal kihelkonniti. Kaardil näidatule lisaks: kaksiknimede sagedus Tallinnas oli 70,8%, Tartus 60,5% ja Narvas 33,3%²

Kaksiknimede moe kese oli Tallinnas, Virumaal ja Tartus, järgnevad Järvamaa, Võrumaa ja Tartumaa. Lääne pool esineb kogudusi, kus kaksiknimesid kordagi ei registreeritud (kaardil valgega): tüdrukute puhul Hanilas, Mihkli Eestimaa osas (Liivimaal üks tüdruk), Muhus ja Saare-Jaanis, poiste puhul Hanilas, Muhus, Emmastes, Vormsil, Pühas, Tõstamaal. Harvemini kasutati kaksiknimesid Läänemaal ja saartel. Poiste kaksiknimede sageduse jagunemine sarnaneb tüdrukute nimede omaga, ent on tagasihoidlikum (vrd joonis 7).

Seega on kaksiknimede tarvituses suured erinevused, ulatudes tavapärasest praktikast peaaegu tundmata kombeni. Huvitav on, et kui Viljandimaa tõuseb silmatorkavalt esile uuendusliku joone – eestipärase naisenimede – poolest, siis teine oluline muutus, kaksiknimede panek, on seal suhteliselt tagasihoidlik.

² Aluskaardina on kasutatud on Eesti Keele Instituudi kohanimeandmebaasi (KNAB) kihelkonnapiiride kaardikihti.

Joonis 7. Kaksiknimede kasutus 1900. aastal maakonniti

2.5. Kogu Eesti ala

Kui arvestada uute nimekasutusjoonte omaksvõttu (eestipärased nimed, kaksiknimed, populaarsete nimede väiksem osakaal, nimede arvu suurenemine) ja vanade tavade püsimist (laennimede kasutus) ning püüda hinnata üldist pilti, on peaaegu kõigi näitajate poolest uuenduslikumate piirkondade seas üsna ootuspäraselt Tallinn. Ainuke, millelt Tallinn idapoolsetest aladest oluliselt maha jääb, on eestipärased nimed, nende osakaalult on see linn viimaste seas. Nimedest domineerivad võõrapärased, ka laennimede kasutus on tagasihoidlik.

Tallinnale järgneb teine suurem keskus, Tartu, mis on uuendused – nii eestipärased kui ka kaksiknimed – hästi omaks võtnud. Eestipäraste nimede osakaalu poolest ületab linna Tartumaa, mis ka muudelt näitajatelt kuulub moodsama nimekasutusega alade sekka.

Tartule järgneb uuenduste vastuvõtul Võrumaa, mis torkab peale mujalgi iseloomulike joonte silma teistest mõnevõrra erineva nimevalikuga. Võrumaa uuenduslikum nimekasutus tulebki ilmselt siduda uuenduste keskpunkti, Tartumaa ja Tartu linna lähedusega.

Virumaa on kaksiknimede leviku keskmeld, eestipäraste nimede levikult ja laennimede taandumiselt jääb ta aga teistest maha. Järvamaa nimekasutust võib võrrelda ta asukohaga – jääb teiste keskele.

Narva linn on maakondadega võrreldes üsna uuendusmeelne, näiteks kasutati seal vähe laennimesid, ent teistest linnadest jääb ta maha nii kaksiknimede kui ka eestipäraste nimede levikult.

Kõige alalhoidlikuma kasutusega on Läänemaa ja saared, nende järel Viljandimaa, Harjumaa ja Pärnumaa. Viljandimaa tõuseb esile ühe näitaja poolest – seal on Tartu linna ja maakonna järel pandud tüdrukutele eestipäraseid nimesid kõige enam.

Märkimist väärib, et ehkki praegusaegne Eesti ala jagunes toona Eestimaa ja Liivimaa kubermangu vahel, ei saa esile tuua ühtki joont, kus eesnimikasutusele iseloomulikud jooned jaguneksid põhja ja lõuna vahel.

3. Nimekasutuse mõjutajad

Esmalt tuleb arvesse Eesti ajalugu. Talupojad ning nende liikumisvõimalused ja meele vabastas pärisorjuse kaotamine Eestimaa kubermangus 1816. ja Liivimaa kubermangus 1819. aastal. Talupojad sõltusid seejärel maaomandi tõttu mõisnikust, kuid olid isiklikult siiski vabad. Talude päriseksoostmine võttis Eesti alal väga erinevalt aega, jõukamad piirkonnad tulid sellega kiiremini toime, vähem jõukates renditi talusid veel pikka aega. Igal juhul tähendas vabadus senisest suuremat liikuvust ning sõltumatust. Nimepanekutava muutumise mõttes tähendas see rohkem kontakte – isegi kui elukohta ei vahetatud – ning vabamat suhtumist senistesse traditsioonidesse.

Pärisorjusest vabastamisega kaasnes perekonnanimede panek, mis muutis eesti senist nimesüsteemi. Eesnimedele sellel otsest mõju ilmselt polnud. Eesnimistut võis perekonnanimede panek mõjutada selliselt, et need vanad laennimed, mida lastele enam eriti ei pandud ning mis perekonnanimede panekuga isanimest (või kohanimest) perekonnanimeks said, vajusid eesnimedena unustusehõlma.

XIX sajandi tööstuslik areng tähendas tööstuskeskuste kujunemist, millega kaasnes inimeste suurem liikuvus ja koondumine eri piirkondadest ühte suuremasse keskusesse. Kindlasti tähendas see peale linlaste arvu suurenemise ka nende kaudu mõju kodukohta jäänute silmaringile ja seisukohtadele, sest kontaktid säilisid. Raudteed hakati Eestis ehitama 1868. aastal, esimesena valmis Peterburi-suunaline tee. Raudteejaamade ümber kasvasid asulad, kuhu koondus inimesi eri paigust. Näiteks Rakvere elanikkond kasvas 1870. aastast sajandi lõpuni üle kahe korra: 1870.

aastal elas Rakveres 2664 inimest, 1897. aastal juba 5890 (EE 8: 17). Nii tööstuskeskuste kui ka raudtee arendamisel vajati haritud spetsialiste, kes tõid kaasa võõraid nimesid, mille kohalikud järk-järgult omaks võtsid. Siinse käsitluse materjalist puudutab see teema eeskätt Virumaad ja Narvat.

Majandusliku arengu kohta on Mart Laar (2005: 212) nentunud, et ehkki Põhja-Eestit on ärkamisaja kontekstis peetud Lõuna-Eestist mahajäänumaks, tuleks silmas pidada seda, et need kaks ala arenesid eri suunas: lõuna pool toetus majandus põllumajandusele, põhja pool said põllumajanduse kõrval olulise rolli tööstus ja kaubandus, eriti raudtee avamine. Ehkki Põhja-Eesti majanduslik areng oligi mõnevõrra aeglasem, tuleks samas arvesse võtta linnade suuremat osa Lõuna-Eestiga võrreldes, linnade aktiivsem elu mõjutas ka rahvuslikku liikumist (Laar 2005: 215).

Kuna Virumaad on alati läbinud olulised ühendusteel suure keskusega, võib see olla mõjutanud seda, et Virumaa on nimekasutuselt pigemini uuendusliku poole peal (nt laennimed on juba võrdlemisi harvad). Uued nimed ning vaated nimedele on sinna võinud jõuda mööda maanteed ja hiljem raudteed. Nagu kõigis piirkondades, nii on ka väikestes uuendusi paremini vastu võetud just keskuste ümbruses (vt joonis 6, mis esitab andmeid kihelkondade kaupa). Rakvere ja selle ümbrus on kaksiknimede omaksvõtmise keskne koht. Kaksiknimesid ei ole nimepanekul teadaolevalt soovitatud, seega peab see olema eeskuju mõjul levinud komme. Eeskuju oli võimalik saada kontaktide kaudu, nii et ühendusteel mõju tuleb oluliselt arvesse.

Narva oli uurimusse haaratud kui suure eesti kogukonnaga tööstuskeskus. Nimede valik oli Narvas uuemeelne, ent osa uuemaid jooni on esindamata või suhteliselt nõrgad: nimede arv on üsna suur; laennimed on jäänud tagaplaanile, ent eestipäraseid nimesid on tagasihoidlikult ja kaksiknimede populaarsus jääb kõrvalasuvale Virumaale alla; nimed on võõrapäraseid, ent teiste piirkondadega võrreldes silmatorkavaid erinevusi ei ole. Kujutades ette mujalt tulnud inimeste olukorda uues keskkonnas, võib oletada soovi pigem sulanduda, mitte eristuda.

Nimeandjate sotsiaalset staatust ei ole siinses käsitluses andmete ebaühtlase esindatuse tõttu vaadeldud, kuid oma roll on nimede muutumisel kindlasti olnud ka sellel, et eestlaste positsioon ühiskonnas on olnud muutumas. Suurenenud on eesti haritlaste osa (õpetajaid on rohkem) ning ka muudes valdkondades on eestlaste osakaal kasvanud, nt kaupmeeste ja muude ametimeeste seas – eestlased pole enam ainult talupojad ja

lihttöölised ning kihistumist on nii linnas kui ka maal. Roos (1962: 413) on esile toonud, et XIX sajandi esimesel poolel ning juba XVIII sajandilgi on võõrapärase nime saanud lastel tavaliselt vähemalt üks ristivanem muulane ning uute nimede vahendamisel on olnud oluline roll ahelal „mõis – sakslaste lähikonda kuulunud ametimehed (väiksemate mõisate valitsejad, aidamehed, möldrid, kõrtsmikud jne) – talupojad“. Sama on eelmiste sajandite kohta märkinud Rootsmäe (1969: 623) ja Tiik (1977: 284). Varasema aja, XVI sajandi seisuse ja nime seoseid on uuritud (Palli 1959), ent XIX sajandi kohta taolist uurimust pole. Siinkirjutaja tähelepanekute järgi on XIX sajandi lõpu poole sagedamini nimeuuendajateks olnud vanema või ristivanemana isikud, kellel oli ameti tõttu tõenäoliselt suurem suhtlus- või silmaring, mõisarahva osa nii määrav enam polnud. 1900. aasta materjalist leiab järgmised näited: Järva-Peetris on kooliõpetaja pannud pojale nimeks *Lembit*, *Edmund Adolphi* ristiisa Kanepis on kaupmees *Ado*, *Raphaeli* isa on Urvastes sepp, *Normann Bernhardi* isa Kanepis tallimees, *Einhardi* isa Kanepis rätsep, *Edvini* isa Simunas valitseja *Henn*, *Selma Regina* isa Räpinas sepp, *Brunhilde* isa Simunas urjadnik *Jüri* jne.

XIX sajandi alguseks oli *Lembit Andreseni* sõnul Eesti ala erineva haridusliku tasemega, kuna põhja ja lõuna pool oldi kooliõpetuse juurde jõutud ise ajal; sajandi keskpaiku oli külakoolide võrk lõuna pool oluliselt tihedam (Andresen 1995: 97). 1860.–1870. aastatel hakati teostama uut suunda, koolikohustust, ning tihendati oluliselt koolivõrku, eriti Eestimaa poolel (Andresen 1995: 105–106). Peale haridustaseme paranemise tähendas see maaharidlaskonna kasvu ja kindlasti ka kohapealset mõju. Laar (2005: 213–215) toob esile, et Põhja-Eesti poolel olid hariduslikult esirinnas Järvamaa ja Virumaa, tagasihoidlikumad olid Harjumaa ja Läänemaa. Liivimaa Eesti osas oli koolihariduse tase paremal järjel. Hariduse mõju kontekstis tuleb nimetada Tartumaa arengut mõjutanud Tartu linna ja ülikooli. Tartumaale koondus seetõttu juba eelärkamisajal olulisi tegelasi (Laar 2005: 208) ning Tartumaa kujunes üheks olulisemaks rahvusliku ärkamisaja liikumise keskuseks.

Nimekasutust silmas pidades tuleb nentida, et ehkki 1900. aastaks oli koolivõrk ja seega hariduse kättesaadavus Põhja- ja Lõuna-Eestis enam-vähem ühesugune, oli praeguse Eestimaa kaks korda tihedama haridusvõrgu ajalugu siiski lühike, paari põlvkonna vanune ning selle tõttu väiksema mõjuga. Parema haridustasemega Järvamaa ja Virumaa kuuluvad nimevaliku poolest julgemate ja uuenduslikemate hulka, eriti

muidugi Virumaa. Kindlasti aitas haridustaseme paranemine kaasa silma-
ringi laienemisele ja võimaldas ligipääsu uuele infole: järjest rohkem loeti
ajakirjandust, kalendreid, lisanduvat ilukirjandust, mis kõik pakkusid muu
kõrval uusi nimesid.

XIX sajandi II poolel oli oluline roll rahvuslikul ärkamisel. Laar on
mõõtnud rahvuslikku aktiivsust, arvestades ajalehtede tellimist, osa-
lemist seltsides ja kooriliikumises, osavõttu laulupidudest, rahvaluule
kogumist ja annetusi Aleksandrikoolile (Laar 2005: 193–196). Nende
põhjal kokku pandud rahvusliku aktiivsuse kaart (Laar 2005: 201) kattub
vähemalt osaliselt nimekasutuse alalhoidlikkuse-uuendusmeelsuse piir-
kondadega. Näiteks olid Laari järgi (2005: 201) vähem aktiivsed saared
ja Läänemaa mandriosa, suurem osa Harjumaast oli keskmiselt või alla
keskmise aktiivne, Tartumaa ja Viljandimaa olid üle keskmise aktiivsed.
Nimetarvituse poolest kattuvad need alad nimekasutuses silmatorkavalt
tagasihoidlike või muutusterohkete piirkondadega (tõsi, Viljandimaa puhul
valikuliselt). Samas on Laar märkinud (2005: 201), et linnad on rahvuslikus
liikumises olnud aktiivsemad, kui varem arvatud. Ka nimetraditsioonide
muutumiselt on linnad olnud eesliikujad, v.a eestipäraste nimede poolest.
Nii nimetatud tegurite kui ka sotsiaal-majandusliku ning haridusliku
arengu mõju üle peetud arutelu lõpetuseks nendib Laar (2005: 217) siiski,
et nende vastastikune mõju pole selge: rahvusliku liikumise aktiivsus ei
sõltunud üheselt majandusest ja haridusest – jõukamad piirkonnad ei
pruukinud aktiivsed olla ja vastupidi, „ainus rahvusliku aktiivsuse reegel
oli see, et reeglit polnud“.

Laiemas plaanis tuleb silmas pidada, et eestlased ei olnud nime-
panekutava uuendamisel ainukesed, omakeelsed nimed olid teemaks ka
nt ungarlastel, tšehhidel, soomlastel (Paikkala 2004: 118–119).

4. Kokkuvõte

XIX sajandi II poole muutused eesnimekasutuses on toimunud piirkonniti
erineva tempoga ning eri viisil.

Linnades pandi suhteliselt rohkem kaksiknimesid ning ka nimevalik
oli uuenduslikum. Eestipärased nimed linnas eelistuste hulka ei kuulunud,
v.a Tartus. Maakondadest oli osa piirkondi jäänud varasema nimekasu-
tuse juurde (saared, Läänemaa, Harjumaa, Pärnumaa): üldiseks saanud
võõrapäraste nimede kõrval kasutati endiselt laennimesid; uus komme,

kaksiknimede panemise tava, oli võrdlemisi tagasihoidlikult levinud. Osa piirkondade nimepanekutava oli oluliselt muutunud (Tartumaa, Virumaa, Võrumaa, vähem Järvamaa, Viljandimaa): kasutati laialt uuemaid võõrapäraseid nimesid, ent nende kõrvale on naisenimede poolel ilmunud eestipäraseid nimed, agaralt pandi lastele kaksiknimesid.

Eesnimetasutuse moderniseerumise põhjal saab praeguse Eesti ala lääne–ida suunas kaheks jagada: saared, Läänemaa, Harjumaa ja Pärnumaa esindavad alalhoidlikumaid hoiakuid, vaheala moodustavad Järvamaa ja Viljandimaa ning uuendused on kaugemale jõudnud Virumaal, Tartumaal ja Võrumaal.

Kirjandus

- Andresen, Lembit 1995.** Eesti kooli ajalugu. Algusest kuni 1940. aastani. Tallinn: Avita.
- EE 8** = Eesti entsüklopeedia. 8, 1995. Peatoim. Toomas Varrak, Ülo Kaevats. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Hussar, Annika 1998.** Eestlaste eesnimedest aastatel 1930–1990. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool. Käsikiri Tartu Ülikooli raamatukogus.
- Hussar, Annika 2009.** Changes in naming patterns in 19th century Estonia. Discarding the names of parents and godparents. – Names in Multilingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact: Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences. August 17-22. York University, Toronto, Canada. Eds. Wolfgang Ahrens, Sheila Embleton, André Lapierre. Toronto, Canada: York University, 519–525.
- Hussar, Annika 2010.** Changes of Estonian first names in the 19th century. – I Nomi nel tempo e nello spazio, IV. Atti del XXII Congresso Internazionale di Scienze Onomastiche. Pisa, 28 agosto - 4 settembre 2005. Eds. Maria Giovanna Arcamone *et al.* (Nominatio. Collana di studi onomastici 7, Serie Miscellanea.) Pisa: Edizioni ETS, 193–200.
- Hussar, Annika 2012.** Muutused eesnimetasutuses XIX sajandil Martna ja Palamuse näitel. – Emakeele Seltsi aastaraamat 57 (2011). Peatoim. Mati Ereht. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Kirjastus, 35–59. doi:10.3176/esa57.03.
- Kiviniemi, Eero 1982.** Rakkaan lapsen monet nimet. Suomalaisten etunimet ja nimenvallinta. Espoo.
- Kiviniemi, Eero 2006.** Suomalaisten etunimet. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1103.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laar, Mart 2005.** Äratajad. Rahvuslik ärkamisaeg Eestis 19. sajandil ja selle kandjad. Tartu: Kirjastus Eesti Ajalooarhiiv.

- Ministeriell** = Ministeriell bestätigte Vorschriften des Evangelisch-lutherischen General-Konsistoriums betreffend die Führung der Kirchenbücher (метрические книги) in russischer Sprache. 1899. С.-Петербург.
- Must, Hildegard 1964.** Trends in Estonian name-giving from 1900 to 1945. – Names. Journal of the American Name Society 12 (1964), 42–51.
- Paikkala, Sirkka 2004.** Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Palli, Heldur 1959.** Eesti isikunimedest Harju- ja Järvamaal XVI sajandil. – Keel ja Kirjandus 10, 595–608.
- Rajandi, Edgar 1963.** Nimevähesusest XVIII sajandi esimesel poolel. – Keel ja Kirjandus 3, 177–178.
- Rajandi, Edgar, Helmut Tarand 1971.** Möödunud aastakümne eelised nimed. – Keel ja Kirjandus 4, 207–216.
- Rajandi, Edgar, Helmut Tarand 1976.** Eesti nimi läbi sajandite. – Keel, mida me uurime. Tallinn: Valgus, 131–136.
- Regeln** = Regeln zur Schreibung der Namen mit russischen Buchstaben. EAA.3114.1.50:3. <http://www.ra.ee/dgs/browser.php?tid=9&iid=200252072902&>.
- Roos, Eduard 1962.** Eesti eesnimede ajaloost XIX ja XX sajandi vahetusel. – Keel ja Kirjandus 7, 412–421.
- Rootsmäe, Lemming 1969.** Võnnu kihelkonna isikunimed XVIII sajandil. – Keel ja Kirjandus 10, 623–624.
- Saari, Henn 1990.** Ein statistisches Modell der Vornamenwahl. XVIIth International Congress of Onomastic Sciences. Helsinki, August 13-18, 1990. Estnische Akademie der Wissenschaften. Abteilung für Humanitär- und Gesellschaftswissenschaften. (= Preprint KKI-67.) Tallinn.
- Tiik, Leo 1977.** Isikunimed mugandid Saaremaal XVI ja XVII sajandil. – Keel ja Kirjandus 5, 284–288.

Annika Hussar
eesti keele ja kultuuri instituut
Tallinna Ülikool
Narva mnt 25
10120 Tallinn
Annika.Hussar@tlu.ee

Estonian given names in the year 1900

ANNIKA HUSSAR

The article examines Estonian given names in the year 1900. The material comes from all 124 Lutheran congregations on the territory of present-day Estonia. In addition to the names themselves, other aspects of working with documents from this time are discussed (Russian language, old orthography in names). The most popular female names were Marie, Alide, and Hilda, while the most popular male names were August, Johannes, and Aleksander. Although the list of names had changed in the previous few decades, there were still examples of borrowed names belonging to the previous naming tradition (e.g. *Liisa* and *Jaan*, especially in western regions). In female names, the emerging trend of Estonian-origin names can be observed (e.g. *Salme*, *Linda*, *Helmi*, more in the east as well as in Viljandimaa). There are examples of names which were the most popular in one district (e.g. *Hilda* in Tartu or *Elfriede* in Tallinn) but were almost unknown in more conservative areas.

Another new trend was the use of double first names, which also grew in popularity toward the end of the 19th century. As is typical of naming trends, this innovation was primarily seen in female names. It was most prominent in Tallinn (over 70% of girls' names), Virumaa and the Tartu area; in the west, there were still congregations where all children received single names.

As in other countries, factors influencing name usage in Estonia include industrial development, railroad construction, the growth of cities, increased mobility, the rise in the level of education, and the people's increased exposure to literature; the activity of the nationalist movement also played a role. These wide-ranging changes in people's way of life led them to adopt a more liberal attitude toward name usage.

Despite Estonia's small size, there are quite substantial regional differences in the changes in name usage. The country can broadly be divided into two regions: the conservative West (Harjumaa, Läänemaa, the islands, Pärnumaa, Viljandimaa, Järvamaa) and the innovative East (Virumaa, Tartumaa, Võrumaa). More innovative name usage was also observed in cities (in this study Tallinn, Tartu, and Narva).

Keywords: onomastics, anthroponyms, given names, double names